

Yttrande

2021-11-03

Ärende nr 4.1

Yttrande angående – Remiss från Justitiedepartementet -Skärpta straff för brott i kriminella nätverk, (SOU2021:68)

Yttrandet

Syftet med uppdraget är att säkerställa att det straffrättsliga regelverket är effektivt och att det återspeglar allvaret i brottslighet med koppling till kriminella nätverk. Sverigedemokraterna är positiva till detta och har sedan lång tid krävt skärpta straff för brott i kriminella nätverk. Det är bra att betänkandet ses ur ett brottsofferperspektiv. Förslagen som leder till att fler typer av brott kommer att leda till häktning kommer också att bidra till att minska otryggheten för brottsoffret i de fall där den misstänkte blir föremål för ett tidigt frihetsberövande.

Nuvarande och tidigare regeringar har allvarligt skadat förtroendet för rättsväsendet. Poliser säger upp sig till följd av dåliga arbetsvillkor och en växande hotbild. De som bor och verkar i våra förorter får sina butiker rånade, sönderslagna eller övertagna av kriminella.

De få gärningsmän som faktiskt fälls för grova brott slipper undan med milda straff, medan deras offer knappt får stöd eller upprättelse. Till följd av den okontrollerade invandringen går terrorister med krigserfarenhet fritt på gator och torg och utnyttjar vårt välfärds- och asylsystem. Antisemitismen växer sig starkare och judar flyr svenska städer. Samhällskontraktet är på väg att brytas från det offentliga Sveriges sida.

Sverigedemokraterna verkar för ett Sverige där människor ska kunna känna sig trygga – oavsett tid på dygnet, oavsett plats. Ett land präglat av lojalitet, solidaritet och tillit gentemot varandra och där det allmänna rummet inte tillhör kriminella. Ett samhälle där brottsoffer får stöd och upprättelse medan gärningsmännen får ett straff i rimlig proportion till brottets allvar. Ett samhälle där vi bemöter de som upprätthåller ordningen med hänsyn och respekt – och inte med hat och våld.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2021-10-08

Diarienummer 1212/21

Handläggare

Lisa Jacobson Flöhr

Telefon: 031-368 03 59

E-post: lisa.jacobson.flohr@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Justitiedepartementet - Skärpta straff för brott i kriminella nätverk, (SOU 2021:68)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Justitiedepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad är inte remissinstans för Justitiedepartementets remiss Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68) men väljer ändå att inkomma med yttrande över förslagen i betänkandet. Justitiedepartementets remiss har sista svarsdatum 2021-11-30.

Syftet med uppdraget till Justitiedepartementet har varit att säkerställa att det straffrättsliga regelverket är effektivt och att det återspeglar allvaret i brottslighet med koppling till kriminella nätverk. Förslagen har inriktats mot brottslighet som avser narkotika och brottslighet som i huvudsak består i eller innefattar våld eller hot, samt främjande av ungdomsbrottslighet. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft tidigast 2023-07-01.

Stadsledningskontorets bedömning är att de straffskärpningar och övriga förändringar som föreslås i betänkandet är positiva för staden och samhället i stort. Att strafftiden förlängs medför att de som döms under en längre tid inte finns i stadens miljöer, vilket bör ha en positiv påverkan på tryggheten. Införandet av en ny straffbestämmelse som kriminaliserar främjandet av ungdomsbrottslighet bedöms positivt, framför allt när det gäller signalvärdet. Stadsledningskontoret bedömer att de föreslagna straffskärpningarna kan ha en positiv effekt på stadens trygghetsarbete och andra verksamheter som påverkas av den organiserade brottslighet som finns i Göteborg.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Brottsligheten har ekonomiska konsekvenser för såväl enskilda personer, myndigheter och företag som för Göteborgs Stad. Betänkandets förslag på straffskärpningar och andra förändringar kommer främst att medföra ökade kostnader för staten och i synnerhet för Kriminalvården.

Förslagen i betänkandet kan medföra ökade kostnader även för Göteborgs Stad, eftersom kommunerna tillsammans med Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten

av ungdomspåföljderna. Att straffmättningsvärdet för ett enskilt brott föreslås öka innebär att ungdomspåföljderna blir mer ingripande, vilket kan leda till en kostnadsökning. Samtidigt syftar flera av förslagen till att minska nyrekryteringen av unga till de kriminella nätverken, vilket kan leda till att färre unga personer döms för brott. Det i sin tur kan leda till en kostnadsminskning för de berörda aktörerna, däribland kommunerna.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret inte har funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Att införa strängare straff för brottslighet med koppling till kriminella nätverk bedöms positivt ur en social dimension. I de delar av staden där kriminella nätverk har störst påverkan på samhället, kan straffskärpningarna ha en positiv inverkan då de kriminella individerna under en längre tid inte finns i samhället. Det bör medföra att miljöerna i de utsatta områdena blir tryggare och säkrare.

Förslaget om att införa en ny straffbestämmelse som kriminaliserar främjandet av ungdomsbrottslighet kan bidra till att färre barn och unga lockas till och dras in i kriminella nätverk. Det är samtidigt angeläget att de brottsförebyggande och trygghetsskapande insatser som staden har rådighet över genomförs och utvecklas så att unga personer får större möjligheter till goda livsvillkor.

Stadsledningskontoret bedömer att de föreslagna straffskärpningarna kan ha en positiv effekt på stadens trygghetsarbete och andra verksamheter som påverkas av den organiserade brottslighet som finns i Göteborg.

Bilagor

1. Betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)
2. Stadsledningskontorets förslag till yttrande

Ärendet

Göteborgs Stad är inte remissinstans för Justitiedepartementets remiss Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68) men väljer ändå att inkomma med yttrande över förslagen i betänkandet. Justitiedepartementets remiss har sista svarsdatum 2021-11-30.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft tidigast 2023-07-01.

Beskrivning av ärendet

Syftet med uppdraget till Justitiedepartementet har varit att säkerställa att det straffrättsliga regelverket är effektivt och att det återspeglar allvaret i brottslighet med koppling till kriminella nätverk. Utredningen beskriver en problembild som kan sammanfattas enligt följande:

- Uppgörelser mellan och inom de kriminella nätverken leder till mycket allvarliga våldsgärningar.
- Uppgörelserna sker ofta på allmän plats, vilket innebär att utomstående kan drabbas.
- Våldshandlingar skapar ett våldskapital grundat på rädsla som kan utnyttjas för att begå brott.
- Samverkan i kriminella nätverk gör det möjligt att begå brott i större omfattning och att undgå lagföring.
- Tystnadskultur och intern lojalitet i den kriminella miljön gör att brott blir svåra att klara upp och brottsligheten i de kriminella nätverken kan bidra till en negativ påverkan i lokalsamhället och till utvecklandet av parallella samhällsstrukturer, där rättsväsendet och andra myndigheter hålls utanför.
- Inkomster från brottsligheten i den kriminella miljön används för en kriminell livsstil som skapar osunda förebilder och generar ytterligare brottslighet.
- Unga människor lockas till och utnyttjas i de kriminella nätverkens brottslighet vilket leder till nyrekrytering av kriminella.
- Främst våldsbrottsligheten men också annan brottslighet såsom narkotikabrottslighet skapar, inte minst genom sin koppling till våldsanvändning, stor otrygghet i bland annat utsatta områden.
- Brottsligheten i de kriminella nätverken upprätthåller utbudet av och tillgången till narkotika i de utsatta områdena och på andra platser.

Utredningens förslag

Utredningens överväganden har inriktats på den straffrättsliga lagstiftning som bedömts vara mest central i förhållande till den övergripande problembilden. Förslagen har utifrån detta inriktats mot brottslighet som avser narkotika och brottslighet som i huvudsak består i eller innefattar våld eller hot. Utgångspunkten för betänkandets överväganden kring utformningen av olika straffbestämmelser har varit att straffskalan för respektive brottstyp ska spegla brottets allvar med beaktande av samhällsutvecklingen. Utredarna har inte grundat sina överväganden på vilka effekter på brottsligheten som en viss högre straffnivå kan tänkas få, eftersom det saknas erfarenhetsmässigt stöd för att göra sådana bedömningar. I stället har utredningen eftersträvat att det ska föreligga proportionalitet och ekvivalens inom straffsystemet, så att allvarigare brott bestraffas strängare än mindre allvarliga brott och att lika allvarliga brott straffas lika strängt.

Utredningens förslag tar sikte på de brottsliga gärningarna som sådana och inte på gärningspersonens tillhörighet till en viss typ av nätverk. Förslagen på straffskärpningar återfinns inom följande fem områden:

- Våldsbrott och brott mot frihet och frid m m
- Unga som involveras i kriminalitet
- Narkotikabrott
- Återfall i brott
- Häktning

Våldsbrott och brott mot frihet och frid m m

Enligt betänkandet finns det behov av en strängare straffrättslig lagstiftning mot brott som begås i kriminella nätverk och vid kriminella uppgörelser. En sådan skärpning bör i huvudsak röra allvarigare brott som innefattar våld eller hot, samt viss närliggande brottslighet, och ske genom lagändringar avseende skärpta straffskalor, utvidgade eller nya kvalifikationsgrunder samt särskilda straffskärpningsgrunder.

Inom området lämnar utredningen följande förslag:

- Minimistraffet för grovt olaga tvång höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år.
- Maximistraffet för olaga hot höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år.
- Minimistraffet för grovt olaga hot höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år.
- Minimistraffet för rån höjs från fängelse i ett år till fängelse i ett år och sex månader. Rån avseende betalningsverktyg ska omfattas av straffbestämmelsen.
- Maximistraffet för utpressning höjs från fängelse i två år till fängelse i tre år.
- Straffskalan för grov utpressning höjs från fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år till fängelse i lägst två och högst åtta år.
- Kvalifikationsgrunder bör införas som innebär att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om gärningen inneburit fara för flera människor eller för egendom av särskild betydelse, eller annars varit av särskilt farlig eller allvarlig art.
- 29 kap. 2 § 3 brottsbalken (om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig) utvidgas så att bestämmelsen omfattar den som har utnyttjat ett numerärt överläge.
- Det ska anses som synnerligen försvårande om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person_och
- innefattat användning av skjutvapen eller sprängämnen eller annat likvärdigt ämne och begåtts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats
- haft bakgrund i en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sådana ämnen som avses i 1 använts
- varit ägnad att framkalla en konflikt av sådant slag som avses i 2

Unga som involveras i kriminalitet

Av utredningen framgår att det finns behov av en skärpt straffrättslig reglering avseende situationer när unga utnyttjas i kriminalitet och när de på andra sätt involveras i brottslig verksamhet.

Följande förändringar föreslås:

- Straffbestämmelsen avseende människoexploatering utvidgas så att den även omfattar exploatering i brottslig verksamhet.
- En ny straffbestämmelse införs där den som för brottslig verksamhet anlitar, betalar, överlämnar egendom till eller instruerar någon som inte har fyllt arton år och därigenom, eller på annat liknande sätt, involverar honom eller henne i sådan verksamhet, ska dömas för främjande av ungdomsbrottslighet till fängelse i högst fyra år. Detta ska gälla även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den unge inte fyllt 18 år. Det ska dock inte dömas till ansvar om det vore uppenbart opåkallat med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och den andra personen samt omständigheterna i övrigt.

Narkotikabrott

Arbetet mot narkotika utgör en viktig del i att bekämpa de kriminella nätverken och deras brottslighet. Utredarna menar att det är angeläget att den straffrättsliga lagstiftningen, som har en central roll i narkotikabekämpningen, tydligt förmedlar att samhället ser strängt på illegal narkotikahantering. För att säkerställa att så är fallet behöver den straffrättsliga narkotikalagstiftningen ses över i vissa avseenden.

Betänkandet föreslår följande förändringar:

- En särskild straffskala införs för narkotikabrott av normalgraden som omfattar försäljning eller annan befattning med narkotika som är avsedd att säljas. Straffskalan ska vara fängelse i lägst sex månader och högst tre år. Narkotikabrott som omfattar försäljning eller befattning med narkotika som är avsedd att säljas ska inte kunna bedömas som ringa narkotikabrott.
- Försök, förberedelse och stämpling till narkotikabrott av normalgraden respektive försök och förberedelse till ringa narkotikabrott kriminaliseras såvitt avser innehav och annan befattning med narkotika.

Återfall i brott

Betänkandet föreslår att förutsättningarna för återfallsskärpning ska utvidgas. Om den tilltalade vid upprepade tillfällen har dömts för brott, eller om brottet utgör återfall i särskilt allvarlig brottslighet, ska återfallsskärpning som huvudregel ske oberoende av om villkorligt medgiven frihet från ett tidigare straff förklaras förverkad eller inte. Utgångspunkten är att straffet alltid ska bli strängare i dessa situationer. Hänsyn ska dock tas till den tid som har förflutit mellan brotten, så att återfallet beaktas i större utsträckning om det har ägt rum kort tid efter det senaste brottet, samt till om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade.

Förslag:

- Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skärpande riktning ta hänsyn till om den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott, om inte förhållandet beaktas genom påföljdsvalet eller i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet. Har den tilltalade tidigare vid upprepade tillfällen gjort sig skyldig till brott, eller utgör brottet återfall i särskilt allvarlig brottslighet ska den tidigare brottsligheten dock beaktas oberoende av om sådant förverkande sker. Vid

denna bedömning ska rätten ta hänsyn till den tid som har förflutit mellan brotten och om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade.

Häktning

För att de brottsbekämpande myndigheterna effektivt ska kunna utreda brott i kriminella nätverk kan det finnas ett behov av att i fler fall än vad som nu är möjligt kunna häkta kriminella personer i nära anslutning till att brotten har begåtts. Det gäller vid allvarliga brott såsom rån, grov misshandel och grov utpressning som är vanligt förekommande i kriminella sammanhang.

Förslag:

- Är för brottet inte föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader, ska häktning ske, om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.

Ikraftträdande

Förändringarna föreslås träda i kraft tidigast 2023-07-01.

Förslagets effekter

Av betänkandet framgår att det inte är möjligt att förutse vilken betydelse vart och ett av förslagen kan komma att få för att bekämpa den aktuella typen av brottslighet. De närmare konsekvenserna av en straffskärpning är möjliga att iaktta först sedan en viss tid har gått och en rättspraxis har etablerats med avseende på tillämpningen. Förslagen tar sikte på ett flertal olika gärningar och innefattar en ganska betydande bredd i de åtgärder som ställs till de brottsbekämpande myndigheternas förfogande. Förslagen kan i detta hänseende ses som komplement till varandra. Flera av de föreslagna straffskärpningarna är också sådana att de kan vara tillämpliga beträffande en och samma gärning, varvid effekterna adderas till varandra. I sådana fall kan effekten på straffmätningen bli mycket stor. Utredarna gör bedömningen förslagen tillsammans innebär betydande skärpningar av straffen för brott av de slag som är vanliga i kriminella nätverk och som bidrar till den allvarliga problembilden.

En mängd andra lagstiftningsprojekt pågår eller har genomförts i arbetet mot gängkriminaliteten. Utredningen ska således ses som en del av ett större arbete som syftar till att utveckla lagstiftningen för att skapa bättre möjligheter att bekämpa gängbrottslighet och andra former av organiserad brottslighet.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontorets bedömning är att de straffskärpningar och övriga förändringar som föreslås i betänkandet är positiva för staden och samhället i stort. Att strafftiden förlängs medför att de som döms för de beskrivna brotten under en längre tid inte finns i stadens miljöer, vilket bör ha en positiv påverkan på tryggheten. Samtidigt är det angeläget att stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande insatser genomförs och utvecklas för att skapa en trygg stad där människor kan bygga en framtid utan kriminalitet.

När kriminella högt upp i den hierarki som råder i de kriminella nätverken riskerar längre straff kan konsekvensen bli att yngre personer längre ner i hierarkin används för att utföra brotten i än högre utsträckning. Införandet av en ny straffbestämmelse som kriminaliserar främjandet av ungdomsbrottslighet bedöms positivt, framför allt när det gäller signalvärdet.

Det är dock inte ovanligt att den som har begått gärningen själv är minderårig och att skillnaden i ålder mellan denne och den brottsutsatte är ringa, vilket kan leda till att gärningsmannen inte kan dömas till ansvar.

Stadsledningskontoret bedömer att de föreslagna straffskärpningarna kan ha en positiv effekt på stadens trygghetsarbete och andra verksamheter som påverkas av den organiserade brottslighet som finns i Göteborg.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Förslagen i korthet

Våra förslag i detta betänkande innebär i korthet följande:

- Straffen för grovt olaga tvång, olaga hot, grovt olaga hot, rån, utpressning respektive grov utpressning skärps.
- Kvalifikationsgrunder införs för grov allmänfarlig ödeläggelse.
- Vid bedömningen av ett brotts straffvärde ska det särskilt beaktas om ett numerärt överläge utnyttjats.
- Det ska vid bedömningen av straffvärdet anses synnerligen försvårande om ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person har innefattat användning av skjutvapen eller sprängämnen och begåtts på allmän eller liknande plats. Detsamma ska gälla om angreppet haft bakgrund i en konflikt mellan grupper i vilken skjutvapen eller sprängämnen använts, eller varit ägnat att framkalla en konflikt av sådant slag.
- Straffbestämmelsen avseende människoexploatering utvidgas till att omfatta utnyttjade av någon i brottslig verksamhet.
- En ny straffbestämmelse införs som kriminaliserar att involvera personer under 18 år i brottslig verksamhet.
- Straffet skärps för försäljning av narkotika och för befattning med narkotika som är avsedd att säljas.
- Beställning av narkotika för eget bruk kriminaliseras såsom försöksbrott.
- En presumtion för häktning ska gälla vid misstanke om brott med ett minimistraff om fängelse i ett år och sex månader i stället för som i dag två års fängelse.

- Återfall i brott ska i ökad utsträckning leda till strängare straff.

Uppdraget

Vi har fått i uppdrag att överväga en rad straffrättsliga åtgärder mot brott i kriminella nätverk. I uppdraget ingår att överväga och lämna förslag till lagändringar som innebär en skärpt och mer effektiv straffrättslig reglering mot brott i kriminella nätverk, särskilt brott med kopplingar till kriminella uppgörelser. Uppdraget omfattar också att lämna förslag om en skärpt straffrättslig reaktion mot narkotikaförsäljning respektive mot dem som involverar unga i kriminalitet. Vidare omfattar uppdraget att överväga och vid behov lämna förslag som innebär att det finns en presumtion för häktning när allvarliga brott, såsom rån, grov misshandel och grov utpressning, begås inom ramen för kriminella nätverk. Enligt uppdraget har vi möjlighet att ta upp även andra frågor som tar sikte på brottslighet med anknytning till kriminella nätverk. Syftet med uppdraget är att säkerställa att det straffrättsliga regelverket är effektivt och att det återspeglar allvaret i brottslighet med koppling till kriminella nätverk.

Problembild och inriktning

Det är svårt att ge en enhetlig beskrivning av de kriminella nätverken i Sverige. Strukturen och graden av organisation i kriminella nätverk varierar. Detsamma gäller de brott som begås inom och av personer verksamma i sådana nätverk. Vi har därför utgått från en bred innebörd av begreppet och inte funnit det ändamålsenligt att skapa en legaldefinition av det. Detta innebär att våra förslag tar sikte på de brottsliga gärningarna som sådana och inte på gärningspersonens tillhörighet till en viss typ av nätverk.

Antalet skjutningar och sprängningar samt det dödliga våldet ligger på en högre nivå än tidigare år. Av det totala dödliga våldet har den andel som begås med skjutvapen nästan fördubblats, samtidigt som annat dödligt våld i samhället minskat. Detta beror på att konflikter mellan kriminella blivit vanligare som bakomliggande orsak. I vårt arbete har vi utgått från vad vi har erfarit om brottsligheten i de kriminella nätverk som främst drivit den beskrivna våldsutvecklingen, dvs. i regel löst sammansatta nätverk som finns i utsatta om-

råden. Mot denna bakgrund kan problembilden sammanfattas enligt följande.

- Uppgörelser mellan och inom de kriminella nätverken leder till mycket allvarliga våldsgärningar.
- Uppgörelserna sker ofta på allmän plats, vilket innebär att utomstående kan drabbas.
- Våldshandlingar skapar ett våldskapital grundat på rädsla som kan utnyttjas för att begå brott.
- Samverkan i kriminella nätverk gör det möjligt att begå brott i större omfattning och att undgå lagföring.
- Tystnadskultur och intern lojalitet i den kriminella miljön gör att brott blir svåra att klara upp och brottsligheten i de kriminella nätverken kan bidra till en negativ påverkan i lokalsamhället och till utvecklandet av parallella samhällsstrukturer, där rättsväsendet och andra myndigheten hålls utanför.
- Inkomster från brottsligheten i den kriminella miljön används för en kriminell livsstil som skapar osunda förebilder och generar ytterligare brottslighet.
- Unga människor lockas till och utnyttjas i de kriminella nätverkens brottslighet vilket leder till nyrekrytering av kriminella.
- Främst våldsbrottsligheten men också annan brottslighet såsom narkotikabrottslighet skapar, inte minst genom sin koppling till våldsanvändning, stor otrygghet i bl.a. utsatta områden.
- Brottsligheten i de kriminella nätverken upprätthåller utbudet av och tillgången till narkotika i de utsatta områdena och på andra platser.

Våra överväganden har inriktats på den straffrättsliga lagstiftning som vi bedömer vara mest central i förhållande till denna övergripande problembild. Vårt arbete har utifrån detta inriktats mot brottslighet som avser narkotika och brottslighet som i huvudsak består i eller innefattar våld eller hot.

Utgångspunkten för våra överväganden kring utformningen av olika straffbestämmelser är att straffskalan för respektive brottstyp ska spegla brottets allvar med beaktande av samhällsutvecklingen. Vi

har inte grundat våra överväganden på vilka effekter på brottsligheten som en viss högre straffnivå kan tänkas få, eftersom det saknas erfarenhetsmässigt stöd för att göra sådana bedömningar. I stället har vi eftersträvat att det ska föreligga proportionalitet och ekvivalens inom straffsystemet, så att allvarigare brott bestraffas strängare än mindre allvarliga brott och att lika allvarliga brott straffas lika strängt.

Våra förslag

Våldsbrott, brott mot frihet och frid m.m.

Utgångspunkter för våra förslag

Vi har identifierat en rad allvarliga brott, som i huvudsak innefattar våld och hot, som typiska eller vanligt förekommande för den kategori av kriminella nätverk som är av särskilt intresse för vårt arbete.

Det är denna typ av brottslighet som våra förslag är inriktade på. Andra områden inom straffrätten, som visserligen också är av betydelse i sammanhanget, men som nyligen setts över eller där utredningsarbete pågått parallellt, har lämnats utanför. Detta gäller bl.a. vapenbrott och övergrepp i rättssak.

Straffskalan för grovt olaga tvång skärps

Kriminella nätverk utövar inte bara utpressning, utan även illegal indrivning förenad med våld och hot som avser verkliga skuldförhållanden. Ofta kan det därför framstå som en tillfällighet om en gärning blir att betrakta som olaga tvång eller utpressning. Vi föreslår därför att minimistraffet för grovt olaga tvång höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år.

Straffskalorna för olaga hot och grovt olaga hot skärps

I likhet med olaga tvång kan olaga hot ingå som ett led i bl.a. utpressning. Hot är centrala för de våldsamma nätverkens sätt att fungera och upprätthålla sin makt. En skärpning av straffskalan framstår som motiverad för att få till stånd en strängare reglering mot sådan

brottslighet. Vi föreslår därför att minimistraffet för grovt olaga hot höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år. Vi föreslår även att straffmaximum för olaga hot som inte är grovt höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år.

Straffskalan för rån skärps och straffbestämmelsen utvidgas till att omfatta rån av betalningsverktyg

Rån brottets anknytning till kriminella nätverk ligger främst i att det är ett s.k. strategiskt brott, dvs. en indikation på fortsatt kriminalitet när det begås av unga personer i gängmiljön. Det kan även konstateras att personrånen har ökat och inte sällan sker i grupp. Offren är ofta unga. Att bli utlämnad åt en grupp av personer vid ett rån innebär en mycket allvarlig kränkning av brottsoffrets integritet, i synnerhet i de fall gärningen också i övrigt har förnedrande inslag. Vi föreslår därför att minimistraffet för rån ska höjas från fängelse i ett år till fängelse i ett år och sex månader.

Under senare år har kontanter minskat i betydelse som betalningsmedel och ersatts av betalningsverktyg såsom bankkort och digitala betalningsapplikationer. Det är otillfredsställande att den som tvingar till sig en mindre summa kontanter kan dömas för rån, medan den som t.ex. tillgriper ett kreditkort och dessutom tilltvingar sig koden till detta ibland måste dömas enligt mindre stränga straffbestämmelser. Vi föreslår därför att olovligt införskaffande av betalningsverktyg genom s.k. råntvång ska omfattas av straffbestämmelsen för rån.

Straffskalorna för utpressning och grov utpressning skärps

Utpressning synes ha utvecklats till en viktig inkomstkälla för många kriminella nätverk och delvis ersatt annan grov brottslighet som t.ex. grova rån. Straffskalan för grov utpressning börjar för närvarande långt under den för grovt rån. Utpressning under sådana former som omfattas av grovt brott kan vara mycket drabbande för brottsoffret, framför allt när det utövas av personer med ett stort våldskapital. Vi föreslår därför att straffskalan för grov utpressning höjs från fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sex år till fängelse i lägst två

och högst åtta år. Vi föreslår även att maximistraffet för utpressning av normalgraden höjs från fängelse i två år till tre års fängelse.

Kvalifikationsgrunder för grov allmänfarlig ödeläggelse införs

Brott inom ramen för kriminella nätverk begås inte sällan under omständigheter som är försvårande. Ett sätt att säkerställa att försvårande omständigheter får ett tydligt genomslag är att i lagtexten införa kvalifikationsgrunder för grovt brott.

Vi föreslår därför att det vid bedömningen av om en allmänfarlig ödeläggelse utgör grovt brott särskilt ska beaktas om gärningen inneburit fara för flera människor eller för egendom av särskild betydelse. Vi föreslår även att det särskilt ska beaktas om gärningen varit av särskilt farlig eller allvarlig art. Dessa omständigheter svarar väl mot de allvarliga sprängningar som förknippas med kriminella nätverk. Sådana sprängningar utförs t.ex. inte sällan helt likgiltigt på allmän plats och kan medföra att fara för flera människor förelegat. Gärningarna kan även vara särskilt farliga eller allvarliga genom att de t.ex. riktas mot rättsväsendet eller är ägnade att skrämja ett mycket stort antal människor och därigenom på ett påtagligt sätt påverka tryggheten i samhället.

Vi föreslår också att brottet ges en egen brottsbeteckning, vilket är brukligt för grova brott.

Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 3 brottsbalken utvidgas till att omfatta den som utnyttjat ett numerärt överläge

Brott i kriminella nätverk sker ofta i samverkan mellan flera gärningspersoner. Ett sådant tillvägagångsätt ökar brottsoffrets utsatt-
het, inte minst när gruppen också besitter ett våldskapital. Att flera personer utnyttjar sitt numerära överläge för att angripa en enskild eller ett färre antal personer innebär typiskt sett att förövarna framkallar en sådan utsatt situation hos brottsoffret som avses i den nuvarande lydelsen av 29 kap. 2 § 3 brottsbalken. Det kan dock ifrågasättas om detta framgår med tillräcklig tydlighet av punktens ordalydelse eller av dess tillämpning i rättspraxis. Vi föreslår därför att det av bestämmelsen ska framgå att det är försvårande om den

tilltalade utnyttjat ett numerärt överläge, eller annars utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig.

Våldsamma konflikter i den kriminella miljön ska träffas av en ny straffskärpningsgrund med kraftig verkan

Brottslighet i form av våldsamma kriminella uppgörelser där skjutningar och sprängningar förekommer är mycket allvarlig. Vi föreslår därför att en ny sorts straffskärpningsgrund införs med avseende på allvarligare våldsanvändning och hot i två situationer.

För det första avser bestämmelsen brottslighet som innefattar skjutningar eller sprängningar på gator, torg och liknande platser. Sådana gärningar medför typiskt sett risker för utomstående och bidrar till allmän otrygghet. För det andra avses brottslighet som ingår i en konflikt mellan grupper där skjutningar eller sprängningar förekommer eller som typiskt sett riskerar att framkalla en sådan konflikt. Sådana skjutningar och sprängningar som förekommer i kriminella uppgörelser är ofta en reaktion på ett tidigare angrepp och gärningarna riskerar att leda till allvarliga våldspiraler.

Således ska det enligt en ny 2 a § i 29 kap. brottsbalken anses som synnerligen försvårande om ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person

1. har innefattat användning av skjutvapen eller sprängämnen eller annat likvärdigt ämne och begåtts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats,
2. haft bakgrund i en konflikt mellan grupper av personer i vilken skjutvapen eller sådana ämnen som avses i 1 använts, eller
3. varit ägnat att framkalla en konflikt av sådant slag som avses i 2.

Syftet med bestämmelsen är en kraftigt förhöjd straffskärpning för brott som faller inom bestämmelsens tillämpningsområde. Vi föreslår därför att det i en ny 3 a § i 26 kap. brottsbalken föreskrivs att den tillämpliga straffskalan för brottet får överskridas när straffskärpningsbestämmelsen tillämpas. I sådana situationer ska den tillämpliga straffskalan få överskridas med upp till fyra år. Liksom i dag ska dock gälla att ett tidsbestämt fängelsestraff inte ska kunna vara längre än 18 år.

Unga som involveras i kriminalitet

Straffansvaret för människoexploatering utvidgas till att omfatta exploatering i brottslig verksamhet

När någon involverar en ung person i kriminalitet kan det syfta till att den unge ska användas i verksamheten hos ett kriminellt nätverk. Unga används bl.a. för att tjäna pengar åt andra genom försäljning av narkotika och får då stå sådana risker, inklusive hot om lagföring, som mer tongivande kriminella vill undvika. Inte sällan kan unga vara under press att börja eller fortsätta begå brott i sammanhang där den övergripande kontrollen över brottsligheten utövas av någon annan.

Mot denna bakgrund bedömer vi att det föreligger ett behov av ett starkare straffrättsligt skydd mot utnyttjandet av unga i olika slags brottslighet. Vi föreslår därför att straffbestämmelsen avseende människoexploatering i 4 kap. 1 b § brottsbalken utvidgas till att omfatta exploatering i brottslig verksamhet. Detta ska inte gälla endast i förhållande till barn eftersom även personer över 18 år kan bli föremål för sådan exploatering.

När det gäller exploatering av vuxna ska det för straffansvar krävas att gärningen skett genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation. Avser exploateringen ett barn ska gärningspersonen kunna dömas till ansvar även om några sådana medel inte har använts.

En straffbestämmelse om främjande av ungdomsbrottslighet införs

Det saknas en straffrättslig reglering som primärt avser det allmänna intresset av att unga personer inte dras in i kriminalitet. Unga kan involveras i brottslig verksamhet på många olika sätt. Ofta är det inte fråga om mer formaliserad rekrytering i form av värvning av medlemmar till kriminella grupper. Många gånger handlar det i stället om åtgärder av mer allmän natur som även de bidrar till att unga görs delaktiga i brottslig verksamhet som någon annan styr över.

Mot denna bakgrund föreslår vi att det införs en ny straffbestämmelse avseende *främjande av ungdomsbrottslighet*. Den som för brottslig verksamhet anlitar, betalar, överlämnar brottsverktyg till eller instruerar någon som inte har fyllt 18 år och därigenom, eller på annat liknande sätt, involverar honom eller henne i sådan verk-

samhet ska kunna dömas till fängelse i högst fyra år. Detta ska gälla även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den unge inte fyllt 18 år.

För att undvika orimliga resultat i fall där unga personer gemensamt tar initiativ till att begå brott tillsammans ska det dock inte dömas till ansvar om det utifrån omständigheterna i det enskilda fallet vore uppenbart opåkallat.

Ansvar enligt bestämmelsen ska kunna komma i fråga främst när förutsättningarna för att döma för människoexploatering inte är uppfyllda. Det ska dock inte finns något hinder mot att för samma gärning döma både för främjande av ungdomsbrottslighet och för medverkan i den brottslighet som har främjats.

Narkotikabrotten

En särskild straffskala införs för narkotikabrott som innefattar försäljning eller annan befattning med narkotika avsedd att säljas

När det gäller den vinningsdrivande brottslighet som förekommer i kriminella nätverk är det tydligt att narkotikabrottslighet intar en särställning. En strängare syn på narkotikaförsäljning är motiverad utifrån att den bidrar till stora inkomster för de kriminella nätverken och leder till att unga involveras i dessa nätverk. Brottsligheten bidrar även till otrygghet och en ökad våldsnivå i lokalsamhället. Vi föreslår därför att försäljning av och annan befattning med narkotika som är avsedd att säljas ska bestraffas strängare än annan befattning med samma sort och mängd narkotika. Enligt vårt förslag ska en särskild straffskala införas för narkotikabrott av normalgraden som består i sådana gärningar. Straffskalan föreslås uppgå till fängelse i lägst sex månader och högst tre år.

De osjälvständiga brottsformerna avseende innehav och annan befattning med narkotika förutom bruk ska kriminaliseras

Handeln med narkotika över internet har ökat i omfattning under senare år. Det är därför angeläget att det straffbara området är utformat så att det träffar alla straffvärda handlingar med anknytning

till sådan handel. I dag är försök till innehav för eget bruk inte kriminaliserat. En person som t.ex. gör en beställning av narkotika via internet eller sociala medier men som sedan inte får narkotikan i sin besittning kan i dag inte dömas för brott om gärningen syftar till innehav eller annan befattning som avses i 1 § första stycket 6 narkotikastrafflagen. Att det beskrivna förfarandet inte är kriminaliserat medför svårigheter för Polismyndigheten att ingripa mot narkotikaförsäljning. Vi föreslår därför att försök, förberedelse och stämpling till narkotikabrott av normalgraden respektive försök och förberedelse till ringa narkotikabrott beträffande innehav och annan befattning med narkotika ska kriminaliseras, med undantag för faktiskt bruk av narkotika.

Återfall i brott

Den tilltalades tidigare brottslighet kan enligt nuvarande lagstiftning få betydelse i tre hänseenden. För det första kan återfallet leda till att den tilltalade döms till en mer ingripande påföljd. Om det nya brottet begåtts under prøvotid efter villkorlig frigivning från ett fängelsestraff, innebär återfallet som regel att den villkorligt medgivna friheten ska förklaras förverkad. Slutligen kan, om inte återfallet beaktas genom påföljdsvalet eller tillräckligt genom sådant förverkande, ett strängare bötes- eller fängelsestraff än vad som annars hade blivit aktuellt dömas ut enligt 29 kap. 4 § brottsbalken.

Vi föreslår att förutsättningarna för återfallsskärpning ska utvidgas. Om den tilltalade vid upprepade tillfällen har dömts för brott, eller om brottet utgör återfall i särskilt allvarlig brottslighet, ska återfallsskärpning som huvudregel ske oberoende av om villkorligt medgiven frihet från ett tidigare straff förklaras förverkad eller inte.

Utgångspunkten är alltså att straffet alltid ska bli strängare i dessa situationer. Hänsyn ska dock tas till den tid som har förflutit mellan brotten, så att återfallet beaktas i större utsträckning om det har ägt rum kort tid efter det senaste brottet, samt till om den tidigare och den nya brottsligheten är likartade.

Häktning

Om det för ett brott inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år föreligger det enligt 24 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken en presumtion för häktning, vilket innebär att häktning ska ske om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas.

Vårt förslag om ett höjt minimistraff för grov utpressning medför att denna brottstyp omfattas av den nuvarande presumtionsregeln. Vi föreslår därutöver att gränsen för när regeln ska tillämpas sänks så att den blir gällande från minimistraff på fängelse i ett år och sex månader. En sådan sänkning träffar grov misshandel, men även rån utifrån vårt förslag om ett höjt minimistraff för detta brott.

Att dessa brott omfattas av presumtionsregeln kan komma att underlätta bekämpningen av brott i kriminella nätverk. Några övriga brott träffas inte.

Effekterna av våra förslag

Våra förslag avser en rad olika gärningar och innefattar en betydande bredd. De ska dessutom ses som komplement till varandra och inte betraktas var för sig. Straffskärpningarna är sådana att de ofta kan vara samtidigt tillämpliga beträffande en och samma gärning. I sådana fall kan effekten bli mycket kraftig. Förslagen sammantagna innebär alltså betydande skärpningar av straffen för brott som vi har kunnat identifiera som vanliga i kriminella nätverk. Skärpningarna kommer bl.a. att leda till fler och längre fängelsestraff, men även en viss möjlighet till att använda hemliga tvångsmedel och häktning i större utsträckning än i dag.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Våra förslag syftar till att det ska dömas ut längre och i viss mån även fler fängelsestraff än i dag, vilket leder till ökade kostnader för Kriminalvården med knappt 600 miljoner kronor per år. Förslagen förväntas inte innebära några kostnadsökningar för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten eller domstolarna som inte kan finansieras inom ramen för befintliga anslag.

De föreslagna förändringarna kan däremot inte genomföras utan att betydande ekonomiska tillskott tillförs Kriminalvården. Dessa tillskott bör finansieras inom ramen för de resurser som kan förväntas behöva tillföras myndigheten såsom en följd av Kriminalvårdens tidigare aviserade behov av anstalts- och häktesplatser.

Ikraftträdande

Vi bedömer att de nya bestämmelserna kan träda i kraft tidigast den 1 juli 2023. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till ju.L5@regeringskansliet.se.

diarienummer Ju2021/03004

Yttrande över Justitiedepartementets betänkande Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)

Göteborgs Stads bedömning är att de straffskärpningar och övriga förändringar som föreslås i betänkandet är positiva för staden och samhället i stort. Att strafftiden förlängs medför att de som döms för de beskrivna brotten är borta från stadens miljöer en längre tid, vilket bör ha en positiv påverkan på tryggheten.

När kriminella högt upp i hierarkin riskerar längre straff kan konsekvensen bli att yngre personer längre ner i hierarkin används för att utföra brotten i än högre utsträckning. Införandet av en ny straffbestämmelse som kriminaliserar främjandet av ungdomsbrottslighet bedöms positivt, framför allt när det gäller signalvärdet. Det är dock inte ovanligt att den som har begått gärningen själv är minderårig och att skillnaden i ålder mellan denne och den brottsutsatte är ringa, vilket kan leda till att gärningsmannen inte kan dömas till ansvar.

Göteborgs Stad bedömer att de föreslagna straffskärpningarna kan ha en positiv effekt på stadens trygghetsarbete och andra verksamheter som påverkas av den organiserade brottslighet som finns i Göteborg.

För Göteborgs Kommunstyrelse